oikeusneuvos Jukka Sippo
Korkein oikeus
19.11.2020

Lakivaliokunnan lausuntopyyntö hallituksen esityksestä HE 184/2020 vp laiksi Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjäviraston (EPPO) toimintaan ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausuntopyynnössä on pyydetty arvioimaan erityisesti 1. lakiehdotuksen 9 §:ää, jonka 6 momentin mukaan käräjäoikeuden päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Lausuntonani totean seuraavaa.

Mainittu 9 § koskee toimivallan käyttöä koskevan erimielisyyden ratkaisemista eli tilannetta, jossa kansallisen syyttäjäviranomaisen ja EPPO:n välillä on erimielisyys siitä, kumman toimivaltaan kuuluisi Suomessa tutkittavaksi tullut rikos, jossa EPPO voisi näkemyksensä mukaan käyttää toimivaltaansa. Lakiehdotuksen 9 §:n mukaan valtakunnansyyttäjän, valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tulisi saattaa toimivaltaristiriitaa koskeva ratkaisunsa Helsingin käräjäoikeuden ratkaistavaksi, jonka päätökseen ei siis saisi hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

Valitusoikeuden rajaamista koskevaa ehdotusta on perusteltu sillä, että näin pyrittäisiin varmistamaan toimivaltaristiriitoihin liittyvien asioiden joutuisa käsittely ja toimivallan jakamista koskevan kysymyksen ratkaiseminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa aloitettua tutkintaa.

Lausuntopyynnön mukaan valiokunnan asiantuntijakuulemisessa kansallisen valitusmahdollisuuden sallimista on myös puollettu ja tuotu esiin, että muutoksenhaku voitaisiin järjestää EU-luovuttamislain 37 §:ää (658/2015) vastaavasti siten, että käräjäoikeuden päätökseen haetaan muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Vastaava ehdotus on nyt arvioitavana olevan hallituksen esityksen mukaan esitetty jo esitystä edeltäneestä mietinnöstä annetussa Vaasan hovioikeuden lausunnossa. Hallituksen esityksessä on kuitenkin päätetty säilyttää ehdotettu valitusoikeuden rajaaminen huomioon ottaen jo mietinnössä todettu toimivaltakysymyksen käsittelyyn liittyvä joutuisuusvaatimus ja lisäksi se, että jo käräjäoikeuden arvioitavaksi saatettu päätös on valtakunnansyyttäjän tai ylimmän laillisuusvalvojan tekemä.

Hallituksen esityksen mukaiselle muutoksenhakujärjestelylle on esitetty asianmukaiset perusteet. Niin kuin lakiehdotuksen perusteluissa on todettu, ehdotettua valitusoikeuden rajaamista vastaava sääntely on omaksuttu laissa rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta (295/2012). Myös tuo laki koskee nimenomaan toimivaltakysymyksiä rikosoikeudellisessa yhteistyössä, eikä siten samassa määrin aineelliseen rikosoikeuteen kytkeytyviä kysymyksiä kuin esimerkiksi luovuttamislainsäädäntö, johon lausuntopyynnössä on viitattu. Muutoksenhakujärjestelyjen johdonmukaisuuteen liittyvät syyt siten puoltavat myös nyt po. toimivaltaristiriitojen ratkaisemista koskevissa asioissa muutoksenhakuoikeuden rajoittamista vastaavalla tavalla kuin laissa 295/2012. Valitusoikeuden rajoittamiselle on nyt arvioitavana olevissa tilanteissa itse asiassa vahvemmat perusteet kuin laissa 295/2012 juuri siihen hallituksen esityksessäkin todettuun nähden, että nyt kysymyksessä olevissa asioissa käräjäoikeuden arvioitavana on ylimmän syyttäjätason eli valtakunnansyyttäjän tai ylimmän laillisuusvalvojan ensi asteena tekemä ratkaisu.

Jos muutoksenhaku kuitenkin päädytään ohjaamaan Helsingin käräjäoikeudesta korkeimpaan oikeuteen, välttämätöntä on, että valitusoikeus joka tapauksessa edellyttää valitusluvan myöntämistä. Asioissa on kysymys pelkästään toimivaltaa koskevan kysymyksen ratkaisemisesta, ja lakiehdotuksen mukaan ne käsitellään käräjäoikeudessa yhden tuomarin kokoonpanossa. Nämä seikat huomioon ottaen asia tulisi voida korkeimmassa oikeudessa käsitellä ja ratkaista myös kolmen tuomarin kokoonpanossa vastaavasti kuin EU-luovutuslain 41 §:n 1 momentissa on luovuttamisasioiden osalta säädetty. Lakiin olisi siksi sisällytettävä myös tätä tarkoittava säännös, jos muutoksenhakuoikeudesta korkeimpaan oikeuteen päädytään säätämään.